

Часто у стосунках не вистачає емоційної віддачі між партнерами, чи взаємності. Оскільки навіть прояви негативних емоцій спонукають до комунікації, що вказує на небайдуже ставлення один до одного і може бути ключем до вирішення непорозумінь.

Отже, ми переконалися на пілотажному дослідженні, що саме таке жахливе суспільне явище як війна, маючи максимальний емоційний посыл, трансформує, а в деяких випадках і формує емоційну значущість подружжя, що означає цінність, смисл, важливість одного партнера у житті іншого.

Список використаної літератури:

1. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. Київ : НАУМ, 2011. 208 с.
2. Бреслав Г.М. Психология эмоций. Москва : Мир, 2009. 544 с.
3. Дерябин В.С. Чувства, влечения, эмоции. Москва : лКи, 2015. 222 с.
4. Ильин Е.П., Психология любви. СПб.: Питер, 2013. 336 с.
5. Кондратьев М. Ю. Психология отношений межличностной значимости: учебное пособие. Москва : Пер Сэ, 2006. 272 с.
6. Ковалев С. В. Психология семейных отношений. Москва : Пед-ка, 2012. 158 с.

УДК 316.47:37.092.212.3-056.24

***Л. М. Ширяєва,**
кандидат психологічних наук, професор,
професор кафедри загальної і соціальної психології;
НПУ імені М. П. Драгоманова
Т. М. Горбащенко,
викладач кафедри загальної і соціальної психології
НПУ імені М. П. Драгоманова*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ СТУДЕНТІВ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я

***Анотація.** У статті розглянуто особливості застосування програми становлення міжособистісних стосунків студентів з обмеженими можливостями здоров'я в процесі проведення формувального експерименту.*

Проаналізовано етапи проведення: діагностико-прогностичний, консультаційно-корекційний, тренінго-розвивальний, закріплюючий та сформульовані основні засади їх організації та проведення.

Ключові слова: міжособистісні стосунки, діагностико-прогностичний етап, консультативно-корекційний етап, тренінго-розвивальний етап, закріплюючий етап, студенти з обмеженими можливостями здоров'я, самопізнання, усвідомлення змін.

Abstract. *The article considers the peculiarities in application the program of interpersonal relationship for students with disabilities in the formative part of our experiment. Had been analyzed the stages of conducting - diagnostic-prognostical, consulting-correctional, training-developmental, consolidating and had formulated the basic principles of its organization and conduction.*

Keywords: *interpersonal relationship, diagnostic-prognostical stage, consulting -correctional stage, training-developmental stage, consolidating stage, students with disabilities , self-knowledge, awareness of changes.*

Аналіз результатів теоретичних, експериментальних досліджень та узагальнення даних, отриманих нами в ході констатувального експерименту, дозволив сформулювати основні засади організації та проведення формувального експерименту.

Формувальний експеримент передбачав розробку та апробацію програми розвитку міжособистісних стосунків студентів з обмеженими можливостями здоров'я, метою якої був розвиток у них позитивної мотивації до життєдіяльності, навичок безконфліктного спілкування, подолання труднощів, пов'язаних із становленням позитивних міжособистісних взаємин тощо; обґрунтування методичних рекомендацій щодо впровадження програми.

Розроблена програма становлення взаємостосунків у студентів з обмеженими можливостями здоров'я була здійснена на основі врахування результатів констатувального експерименту щодо визначення їх особистісних характеристик. Програма реалізовувалася в інтегрованих групах, в яких навчалися студенти з обмеженими можливостями здоров'я та практично здорові студенти другого, третього, четвертого курсів ЗВО. Загалом у формувальному експерименті брали участь 60 студентів (експериментальна та контрольна групи по 30 осіб відповідно).

Цілі і завдання нашої програми:

1. Здійснення ефективної комплексної психологічної діагностики студентів з обмеженими можливостями здоров'я в умовах навчання та виховання.

2. Визначення та оцінка психологічних особливостей студентів, прогноз оптимального рівня особистісного розвитку.

3. Створення умов для оволодіння навичками ефективною та оптимальною для студента з обмеженими можливостями здоров'я психічної діяльності і поведінки в колективі, які сприятимуть вирішенню існуючих психологічних проблем та гармонізації його особистісного розвитку.

4. Забезпечення умов для закріплення досягнень і транслявання їх у реальне життя.

Розроблена нами програма розвитку взаємостосунків студентів з обмеженими можливостями здоров'я включає декілька етапів, відповідно яких застосовуються певні види діяльності та реалізуються певні стратегії впливу. Програма передбачає наступні етапи – діагностико-прогностичний, консультативно-корекційний, тренінго-розвивальний та закріплюючий.

Діагностико-прогностичний етап передбачає наступні види діяльності: комплексна психологічна діагностика; розробка конкретних цілей, завдань та стратегій психолого-корекційної роботи із студентами; розробка плану та сценарію здійснення психологічної допомоги студентам з обмеженими можливостями здоров'я. Даний етап передбачає проведення комплексної психодіагностики особистості студентів з обмеженими можливостями здоров'я відповідно до підструктур професійної персонограми особистості. На основі отриманих за допомогою психологічного обстеження даних проводиться визначення конкретних цілей, завдань та стратегій подальшої консультативно-корекційної роботи психолога зі студентів з обмеженими можливостями здоров'я.

Головною метою діагностико-прогностичного етапу програми (становлення) розвитку міжособистісних відносин студентів з обмеженими можливостями здоров'я є сприяння процесу самопізнання, спрямованого на виявлення і усвідомлення студентами окремих характеристик своєї особистості.

Діагностику ми здійснювали у напрямку сумісного пізнання психологом і студентами психологічних особливостей особистості та усвідомлення існуючих психологічних проблем і необхідності їх вирішення. Сутність такої діагностики можна передати за допомогою схеми: діагностика → самопізнання → усвідомлення.

Діагностико-прогностичний етап передбачає застосування методик, за допомогою яких психолог зможе сформулювати психологічний діагноз.

Підсумковим документом даного етапу є індивідуальна психологічна карта студента. При заповненні карти формулювалося психологічне заключення та прогнозувалась перспектива психологічної допомоги. На основі отриманих за допомогою психологічного обстеження даних проводиться розробка конкретних цілей, завдань та стратегій подальшої консультативно-корекційної роботи психолога із студентами з обмеженими можливостями здоров'я.

Наступний етап програми – тренінго-розвивальний. На даному етапі робота зі студентами проводилася у формі групових та індивідуальних занять, але перевага надавалась груповій роботі. Це обумовлено низкою причин: великими потенційними можливостями групової роботи з точки зору корекційно-розвивального ефекту, технічними перевагами та роллю референтно значущої для студента з обмеженими можливостями здоров'я групи. Тренінго-розвивальному етапу відповідають такі стратегії: особистісного та професійного розвитку, фасилітації, формування навичок „допомагаючої” діяльності, особистісної інтеграції студентів з обмеженими можливостями здоров'я з практично здоровими студентами.

Програма психологічного тренінгу враховувала необхідність розвитку професійно важливих якостей у студентів, таких як: комунікабельність, емпатія, емоційна стабільність, відповідальність, впевненість у собі, тощо.

Програма і структура консультаційно-корекційних занять складалася з трьох блоків: вступного, формувального та закріплюючого. Основні завдання вступного блоку: встановлення позитивних відносин студента з обмеженими можливостями здоров'я – психолога, студента з обмеженими можливостями здоров'я – практично здорового студента, студента з обмеженими можливостями здоров'я – група; створення позитивної установки на діалог з членами групи; постановка мети спільної діяльності; формування мотивації сумісної діяльності.

Формувальний блок займав головне місце у груповій консультаційно-корекційній роботі. Основні завдання цього блоку реалізовували загальні цілі групової роботи відносно кожного учасника і включали: розвиток комунікативних умінь, здатності до розуміння та співпереживання почуттям іншої людини, формування спрямованості студента з обмеженими можливостями здоров'я на студента практично здорового, розширення та збагачення позитивного досвіду спільної діяльності і форм спілкування зі студентами; розвиток здатності до усвідомлення себе і власних можливостей,

підвищення самооцінки, позитивізація самоствавлення, корекція самооцінки і рівня домагань, спрямування їх до реальності при загальному позитивному забарвленні, подолання невпевненості у собі, почуття неповноцінності; формування навичок регуляції емоційних станів, подолання підвищеної тривожності, страхів, фобічних реакцій, невротичних симптомів, імпульсивності тощо.

Закріплюючий блок групової роботи зі студентів з обмеженими можливостями здоров'я спрямований на фіксацію професійно важливих особистісних якостей студента і створення умов для їх переносу у реальне життя, на формування міжособистісних стосунків.

Отже, розроблена програма розвитку взаємостосунків студентів з обмеженими можливостями здоров'я спрямована на формування позитивних взаємин у групах та поза ними, усунення психологічних проблем студентів та оптимізацію їх особистісного розвитку.

Список використаної літератури:

1. Ашиток Н. Інвалідність як соціально-педагогічна проблема. *Молодь і ринок*. 2012. №9. С.27-30. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2012_9_9.
2. Інвалід і суспільство: проблеми інтеграції / Упор.: І. Зверєва, І. Іванова. Київ : А.П.Д., 1995. 243 с.
3. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості. Київ : Видавництво ТОВ "КММ", 2006. 240 с.
4. Шевцов А.Г. Сучасні проблеми освіти і професійної реабілітації людей з вадами здоров'я: Монографія. Київ : Соцінформ, 2004. 200 с.